

Constel·lació tasiana

TERESA IRIBARREN

Universitat Oberta de Catalunya

tiribarren@uoc.edu

BACARDÍ & FOGUET (2018): Montserrat Bacardí i Francesc Foguet (curadors), *Constel·lació tasiana: contextos i relacions*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; «Treballs de la Societat Catalana de Llengua i Literatura», 16.

La divulgació de la ingent tasca cultural desenrotllada pel multifacètic Rafael Tasis (Barcelona 1906 - París 1966) ja va produir-se arran de la seva mort, quan el 1967 van veure la llum dues biografies —signades una per Josep Maria Pobleu i l'altra per Miquel Arimany—, i va tenir posteriorment una certa continuïtat en escrits de caire memorialístic de diversos autors, com ara Albert Manent —qui el considerava «cònsol dels catalans de la diàspora», com recorda Jaume Ferrer (p. 129)—, i en estudis com els d'Adriana Danés i Sílvia Coll-Vinent.

Tasis, però, no va assolir un reconeixement institucional fins que la Institució de les Lletres Catalanes va publicar *Centenari Rafael Tasis (1906-2006)* a propòsit de l'efemèride. Aquest reconeixement es consolidà i s'amplificà amb la cessió dels seus papers privats a la Càtedra Jordi Arbonès de la Universitat Autònoma de Barcelona el 2013. L'exhumació del Fons personal Rafael Tasis —que consta d'uns 3.000 documents d'entre 1930 i 1967, el catàleg en línia del qual pot consultar-se al portal de la Biblioteca d'Humanitats de la UAB— ha propiciat la publicació d'un gruix creixent de material inèdit, de reculls de correspondència i d'estudis a l'entorn de la figura de l'autor i dels seus cercles, impulsada i, en bona part, editada per dos professors de la mateixa universitat, Montserrat Bacardí i Francesc Foguet. Bacardí i Foguet han estat també els organitzadors dels dos Seminaris Rafael Tasis celebrats fins ara: les ponències del primer van recollir-se a *Rafael Tasis (1906-1966), cinquanta anys després* (2016); les del segon, al volum que ressenyem, *Constel·lació tasiana: contextos i relacions* (2018) —publicats ambdós per la Societat Catalana de Llengua i Literatura, de l'Institut d'Estudis Catalans. Amb aquesta darrera publicació, que explota sobretot la veta epistolar de la pedrera tasiana, se'ns ofereix una radiografia encara més precisa de la vida pública i privada de l'autodidacte escriptor, crític, traductor, historiador, polític i llibreter de la Rambla dels Caputxins.

El volum, que s'acomoda sense friccions en la historiografia i la filologia catalanes contemporànies hegemòniques, es nodreix de textos de tres distintes tipologies. El primer és una síntesi històrica de quatre decennis (1920-1960) de la història del catalanisme cultural i polític, en què Tasis només hi apareix molt tangencialment; els dos capítols següents són anàlisis crítiques d'obres creatives i d'història de la literatura tasianes; les cinc aportacions que completen l'estudi estan totes elles plantejades amb un mateix patró, això és, en clau de *vides paral·*

leles entre Tasis i un altre prohoms de la mateixa corda, articulades fonamentalment a partir de la correspondència conservada. Finalment l'annex, una bibliografia completa i classificada per gèneres de l'obra tasiàna, que treu a la llum peces que encara no s'havien catalogat, clou el llibre, tot corroborant l'enorme capacitat per a l'escriptura de l'autor.

Carles Santacana i Torres (UB) exposa succintament a «Cultura i política a Catalunya (1920-1960). Entre el somni de la construcció i la realitat de la destrucció» les principals fites i vicissituds de la vida cultural i política en l'arc temporal marcat per les dues dictadures, la Guerra Civil i l'exili, en què situa l'acció de prohoms i consigna els vaivens dels projectes institucionalitzadors d'un país sense Estat. La funció d'aquesta síntesi és proporcionar el context en el qual es desenvolupa l'acció cultural de clar signe catalanista de Tasis i de coetanis seus, i permet entendre que el «somni cultural i polític del catalanisme democràtic» (p. 30) que perseguí la generació de preguerra, i que el franquisme va anorrear, no va ser secundat pels joves dels seixanta, que van trobar en el marxisme la manera d'enfrontar-s'hi.

En el terreny estrictament de les lletres, com dèiem, s'ubiquen els dos textos següents; el de Josep Camps i Arbós (UOC), «Situació de Rafael Tasis en la literatura catalana del segle XX», posa el focus en la producció narrativa i la crítica tasiànes, mentre que el de Jordi Malé (UdL), «El cànon poètic català del primer terç del segle XX. La proposta de Rafael Tasis», es consagra al gènere poètic. Imbricant informació dels dietaris de l'autor i de bibliografia sobre ell i el període, Camps demostra fins a quin punt la creació literària i la crítica —iniciada a *La Publicitat* el 1929 i l'any següent al prestigiós setmanari *Mirador*— van estar sempre imbricades amb l'activisme polític. Camps posa en relleu la faceta de promotor del gènere novel·lístic de Tasis, prou manifesta ja a l'estudi *Una visió de conjunt de la novel·la catalana* (1935) i, especialment, en el conjunt de novel·les que publicà entre 1924 i 1962, de les quals consigna temàtiques, gèneres (a destacar, la novel·la detectivesca) i estètiques, així com les accidentades vicissituds editorials. Malé, al seu torn, analitza els estudis *La literatura catalana moderna* (1937) i *Un segle de poesia catalana* (1968), que posa en relació amb altres estudis i antologies poètiques —de Folguera, Arús, Saltor Bertrand, Schneeberger, Grossmann, Giardini, Martí de Riquer, Miquel i Vergés, Teixidor i, sobretot, Nicolau d'Olwer. Combinant la mirada entomològica i comparativa, Malé valora l'aportació del filòleg —sense formació acadèmica, expert en novel·la i en un context disciplinari a les beceroles de la institucionalització— en els seus assajos de configuració d'un cànon poètic dels tres primers decennis del segle. En aquest capítol és especialment interessant resseguir les coincidències amb d'altres estudiosos, els comentaris entorn de l'afiliació maragalliana de Salvat-Papasseit, el tractament dels avantguardistes, les reticències envers Sagarra i l'aposta per Riba.

Montserrat Corretger (URV), autora de *Domènec Guansé, crític i novel·lista: entre l'exili i el retorn* (2011), exposa a «L'amistat de dos crítics entre la República i el franquisme: Rafael Tasis i Domènec Guansé», a partir fonamentalment de

papers privats —aquest és l'únic capítol sense apartat bibliogràfic—, la relació personal i intel·lectual entre ambdós autors: esbossa les línies generals del seu diàleg epistolar, dels comentaris crítics que es van dedicar recíprocament i, en darrera instància, consigna la productiva col·laboració transatlàntica a l'hora d'articular accions culturals conjuntes —Tasis des de Catalunya i Guansé des de Xile. Jaume Ferrer i Puig (UOC), autor de *Josep Maria Poblet: Periodisme i acció* (2018), a «Rafael Tasis i Josep Maria Poblet: (re)construir el país des de la literatura i el compromís polític» consigna punts en comú de les trajectòries literàries i polítiques d'ambdós intel·lectuals, i relata com es teixí la seva amistat a partir de l'exili parisenc, que perdurà en tornar a Barcelona, on coincidiren en tertúlies i col·laboraren en iniciatives teatrals. Al capítol «Rafael Tasis, crític i confident literari d'Odó Hurtado», Francesc Foguet i Boreu també contextualitza a París l'establiment d'una complicitat ja sovintejada entre Tasis i l'autor del recull de contes *Unes quantes dones* (1955), que s'establí a Mèxic i no tornà a Barcelona fins al 1965, on morí l'any següent. Promotor de la narrativa d'Hurtado en el terreny públic —ressenyés a *Pont Blau*, venda d'exemplars a la llibreria— i en el privat —l'esperonava a presentar-se a premis literaris—, en valorà especialment la novel·la *Es té o no es té* (1958), que en les cartes a l'amic es posa de manifest fins a quin punt la considerava molt millor que no pas *El mar* (1958) de Blai Bonet —una estimació, val a dir-ho, no massa afortunada. A partir de la correspondència conservada de manera incompleta —faltan les cartes enviades per Tasis—, a «La relació epistolar de Vicenç Riera Llorca amb Rafael Tasis» Josep Ferrer i Joan Pujadas (Fundació Pere Coromines) reconstrueixen les temàtiques bàsiques de les missives que s'enviaren entre Mèxic i Catalunya ambdós escriptors, entre les quals destaquen *Pont Blau* —en la qual Tasis publicà més d'un centenar d'articles—, els premis literaris, la publicació d'articles i les trameses de llibres de l'exili a Catalunya. I, en darrera instància, Jordi Manent i Tomàs, a «Rafael Tasis i Albert Manent, dues generacions amb semblances: tastaolletes, activistes i homes pont de l'exili», explica com Albert Manent, molt més jove que Tasis i amb una trajectòria molt distinta —des de 1980 tingué càrrecs institucionals rellevants—, en reconegué el mestratge. En aquest cas, com que s'han conservat poques cartes —21, i força d'elles giren a l'entorn de publicacions per a *Serra d'Or*—, Jordi Manent opta per indicar les similituds entre llur obra i acció cultural, així com la rellevància que tingueren per estimular contactes entre els exiliats i Catalunya.

Aquesta nova compilació d'anàlisis, semblances i síntesis de correspondència —que brinden informació, de caire eminentment descriptiu, complementària als volums de cartes de Joan Fuster (2009, 2010, editades per Garcia i Raffi), de Pere Calders (2012, editades per Bacardí i Foguet) i les creuades amb Ramon Xuriguera (2010, editades per Camps)— fan encara més cabalós el gruix d'estudis tasiens. Aquesta suma de visions polièdriques de l'escriptor, que gairebé ratllen la micro-història, no persegueixen una erudició estèril sinó afegir-se al boom de recuperació de la memòria col·lectiva a què estem assistint des de principi de mil·lenni. Gràcies a la tasca de mediació dels estudiosos, se'ns destil·la del voluminós con-

junt de documents del Fons Rafael Tasis un coneixement més precís, per bé que a voltes un punt massa museïtzat, de la perseverant resistència cultural enfront de les dues dictadures que van desplegar aquests intel·lectuals —tots homes— d'eminència signe catalanista, en un context d'extrema precarietat, especialment a l'exili. L'obra que ens han llegat, si bé no sempre figura en un lloc destacat del cànon, forma part ineludible d'un passat que les noves generacions convé que coneguin per entendre la història de la cultura catalana dels segles XX i XXI.

Novetats a l'entorn de Màrius Torres

MARTA GORT I PANIELLO

Universitat de Lleida

marta.gortpaniello@gmail.com

1. TORRES (2017): Màrius Torres, *Tries de poemes (1938)*, Lleida: Aula Màrius Torres, Pagès Editors.
2. D. A. (2017): Diversos autors, *De poeta a poeta. 36 poetes comenten 36 poemes de Màrius Torres*, Josep Camps i Arbós, Imma Farré i Vilalta (eds.), Lleida: Aula Màrius Torres, Pagès Editors.
3. D. A. (2018): Diversos autors, *La ciutat d'ideals que volíem bastir. Màrius Torres i la literatura del seu temps*, Josep Camps i Arbós, Imma Farré i Vilalta i Joan R. Veny-Mesquida (eds.), Lleida: Aula Màrius Torres, Pagès Editors.

La Càtedra Màrius Torres en la seva voluntat de difondre l'obra i promoure l'estudi de Màrius Torres ha publicat, durant els darrers dos anys, tres volums relacionats amb l'obra del poeta.

Tries de poemes (1938) és un facsímil de gran valor per a l'estudi de la formació del poeta com a tal, ja que mostra els passos que segueix Màrius Torres en la creació de la seva obra i en la seva transformació de «metge que fa versos» a «aquesta cosa absurda: un poeta líric». Aquest volum es publica amb motiu de la commemoració del 75è aniversari de la seva mort i conté *Totes les poesies 1933-1938* (1938) i *Tria de poesies de Màrius Torres per a Joan Sales* (1938). *Totes les poesies* conté setanta-sis poemes mecanografiats en els quals s'aprecien correccions i anotacions autògrafes on el poeta exposa la seva més sincera valoració dels textos. *Tria de poesies de Màrius Torres per a Joan Sales* consta dels trenta-dos poemes que Màrius va enviar a Joan Sales sota aquest títol l'octubre de 1938, així com també els tretze poemes i tres traduccions enviades dos mesos més tard que incloïen nous poemes, poemes no inclosos en la primera tramesa o noves versions. Aquest recull conté ja el que seran, pràcticament, les versions definitives dels